

Kapittel 8

Russland og Ukraina – krigsmål, virkemiddelbruk og måloppnåelse

Kristian Åtland

Det sikkerhetspolitiske landskapet i Europa er i 2022 blitt endret på dramatisk vis. Russlands fullskala invasjon av Ukraina, som startet den 24. februar, utviklet seg raskt til å bli den største og mest ødeleggende krigen vi har sett i vår verdensdel siden den andre verdenskrig. Titalls tusen mennesker er blitt drept, militære så vel som sivile, og millioner av ukrainere er blitt drevet på flukt. Krigens humanitære, økonomiske og politiske konsekvenser er følbare både innenfor og utenfor Ukrainas grenser og vil trolig være det i lang tid fremover.

Hovedtema for dette kapittelet er spørsmålet om hvorvidt og i hvilken grad de krigførende partene har nådd sine politiske mål. Jeg vil innledningsvis dele noen generelle betraktninger om forholdet mellom politiske mål og militære virkemidler i mellomstatlige konflikter. Deretter vil jeg se nærmere på de politiske målene som Russland satte seg forut for invasjonen, og som Vladimir Putin la frem i sin direkte sendte tale på russisk TV om morgenen den 24. februar. Jeg vil også komme inn på det ukrainske perspektivet.

Sentralt i analysen står spørsmål som disse: Hva ønsket Putin å oppnå med sin «spesialoperasjon» i Ukraina? Hvordan har Russlands politiske mål og militære virkemiddelbruk endret seg etter hvert som tiden har gått? I hvilken grad er de russiske målene blitt nådd, eventuelt skrinlagt? Hvordan har Ukraina definert de politiske målene for sin forsvarskrig? I hvilken grad har disse endret seg underveis i konflikten? Hva er status for Ukrainas måloppnåelse på det

nåværende stadiet av konflikten? Og hva er de viktigste faktorene som kan bidra til å forklare krigens forløp så langt?

Nedenstående analyse, og konklusjonene som den munner ut i, vil nødvendigvis være beheftet med usikkerhet. Krigen pågår fortsatt, og dens endelige utfall er på ingen måte gitt. Dette tilsier at refleksjonene og konklusjonene i dette kapittelet er å betrakte som «foreløpige».

Militærmakt som politisk virkemiddel

Når stater går til krig, er det som regel fordi de ønsker å oppnå noe, og fortrinnsvis noe som er viktig for dem. Dette «noe» kan være et *offensivt* mål, som å ta kontroll over hele eller deler av en annen stats territorium, eventuelt erstatte et regime med et annet, eller det kan være et *defensivt* mål, som å beskytte det man allerede har, og sikre sin fortsatte eksistens som selvstendig og uavhengig stat. Det politiske målet, eller målene, som partene definerer for seg selv og etter beste evne søker å oppnå, er i stor grad bestemmende for den militære virkemiddelbrukens art, omfang og innretning.

De krigførende partenes politiske mål («war aims») kan være *statiske*, det vil si konstante gjennom hele krigens varighet, eller *dynamiske*, det vil si endre seg underveis. Det siste er nok mer vanlig enn det første, iallfall i vår tidsalder. Dynamikken på slagmarken er åpenbart av betydning for partenes oppfatning av styrkeforholdet mellom en selv og ens motpart og sannsynligheten for at man skal klare å nå de politiske målene man har satt seg. Medgang kan føre til at man oppjusterer målene. Motgang og tilbakeslag kan føre til at man omdefinerer eller nedjusterer målene, eventuelt at man oppgir striden.

Som eksempler på *statiske* krigsmål kan vi trekke frem Abraham Lincolns mantra fra den amerikanske borgerkrigen (1861–1865) om at «the Union must and shall be preserved», og de alliertes krav under den andre verdenskrig (1940–1945) om aksemaktens «unconditional surrender» (Gartner & Segura, 2021, s. 83). Som eksempler på konflikter der krigsmålene har vært mer *dynamiske*, kan vi trekke frem Koreakrigen (1959–1953), Vietnamkrigen (1957–1975) og de vestlige intervensjonene i Afghanistan (2001–2021) og Irak (2003–2010). Her ble de opprinnelige politiske målene justert underveis, til dels flere ganger, i takt med endringer i de strategiske og politiske rammebetingelsene og dynamikken på slagmarken.

Uansett er det å foretrekke at politiske beslutningstakere definerer hva de ønsker å oppnå – før de går til krig. Som den prøyssiske militærteoretikeren Carl von Clausewitz påpekte i det 19. århundre, er det et risikabelt prosjekt å gå til krig

uten å ha en klar forestilling om hvilken overordnet politisk hensikt man ønsker å oppnå, og hvordan: «No one starts a war – or rather, no one in his senses ought to do so – without first being clear in his mind what he intends to achieve by that war and how he intends to conduct it» (von Clausewitz, 1832/1976, s. 579).

Et nyttig begrep som von Clausewitz introduserer i *Vom Kriege*, er «formålets verdi» («value of the object»). Noe enkelt forklart handler det om hvor stor verdi de krigførende partene oppfatter at deres respektive krigsmål har, og hvor mye de er villige til å ofre for å nå dem. Hvis målene som søkes oppnådd, oppfattes å ha stor verdi, er de gjerne villige til å ofre mye for å nå dem. Hvis oppofrelsene som kreves for å nå målene, er større enn verdien av en eventuell måloppnåelse, bør målene oppgis og krigen avsluttes (von Clausewitz, 1832/1976, s. 92).

Dette resonnementet er i og for seg logisk. I praksis er det imidlertid ikke alltid like enkelt å foreta en slik kost/nytte-vurdering, fordi man før eller i startfasen av en krig ikke vet hvordan den vil forløpe og ende. Ei heller kan man forutsi med noen grad av sikkerhet hvor stort omfang krigen vil få, hvor lenge den vil vare, eller hvilke militære, økonomiske og menneskelige omkostninger den vil medføre.

Vi som lever av å analysere kriger, konflikter og mellomstatlige relasjoner, står dessuten overfor en metodisk utfordring: Hvordan skal vi måle og kvantifisere et ikke-objektivt fenomen som «formålets verdi»? Det beste vi kan gjøre, er trolig å prøve å sette oss i de krigførende partenes situasjon og stille oss følgende enkle spørsmål: På en skala fra én til ti; hvordan oppfatter hver av partene verdien av krigens formål? I noen tilfeller kan *asymmetrier i motivasjon* bidra til å forklare væpnede konflikters forløp og utfall. Slike asymmetrier kan gjøre seg gjeldene på politisk nivå så vel som innen de væpnede styrkene og i befolkningen som helhet. Ta for eksempel Vietnam-krigen: Hvis vi sier at Nord-Vietnams krigsmål (å okkupere Sør-Vietnam) hadde en anslått verdi for dem på «ti», mens USAs (å holde Sør-Vietnam fritt og ikke-kommunistisk) hadde en anslått verdi for dem på «seks», skjønner vi kanskje bedre hvorfor krigen forløp og endte som den gjorde (Stoker, 2019, s. 53).

I den teoretiske litteraturen skiller det gjerne mellom kriger som man selv velger («wars of choice»), og kriger som man blir tvunget til å utkjempe («wars of necessity»), eksempelvis ved at en selv eller en nærstående alliert utsettes for et militært angrep. Den første Irak-krigen, som fulgte i kjølvannet av Saddam Husseins invasjon av Kuwait i august 1990, er blitt trukket frem som eksempel på en «war of necessity», mens den andre, som George W. Bush startet i 2003, er blitt omtalt som eksempel på en «war of choice» (Haass, 2010, s. 9–11). Men som Lawrence Freedman (2010, s. 13) påpeker, er det ikke alltid like enkelt

å skille mellom «nødvendige» og «unødvendige» kriger, ikke minst for de som utkjemper dem. Hvis politiske ledere ikke kan godtgjøre at krigen man utkjemper, er tvingende nødvendig, blir det så godt som umulig for dem å forsvare den overfor egen befolkning. Derfor vil de, når krigen først er et faktum, sjelden eller aldri innrømme at de kunne latt være å gå til krig.

Det at krig i sin natur er – og brukes som – et politisk instrument, betyr ikke at det ikke er hensiktsmessig å prøve å skille mellom politikkkutforming og utforming av militær strategi. Politiske og militære ledere har ulik kompetanse, ulike roller og ulike ansvarsområder (Huntington, 1959, s. 8–11). Dette gjelder i fredstid så vel som i krise og krig. Det er politiske makthaveres oppgave å definere de politiske målene som staten til enhver tid søker å oppnå ved bruk av militære maktmidler. Det er også politikernes oppgave å sørge for at de økonomiske og materielle ressursene som kreves for å nå disse målene, blir stilt til rådighet for de militære. De militære på sin side har som oppgave å omsette de politiske målene i militærstrategiske mål og handlemåter og å implementere de vedtatte strategiene på en mest mulig effektiv måte.

Dette betyr ikke nødvendigvis at det er, eller bør være, vanntette skott mellom den politiske og den militære sfære (jf. Cohen, 2002, s. 225–248). Ofte vil det finnes «gråsoner» der det politiske glir over til det militære. At de politiske målene for en militær operasjon lar seg fastsette på forhånd, er heller ikke alltid tilfelle, minst av alt for forsvareren. For det første ligger valget om å gå til krig, samt når og hvordan, på angriperens side. Det beste forsvareren kan gjøre i krigens åpningsfase, er å forsøke å stanse eller forsinke angriperens fremrykking. For det andre vil forsvareren ofte ikke ha full oversikt over krigens omfang og det militære mulighetsrommet før etter noe tid. I slike situasjoner vil dynamiske beslutningsprosesser og tett dialog mellom politiske og militære myndigheter kunne være et gode.

I andre situasjoner vil «gråsoneproblematikken» kunne være mer utfordrende. Det vil for eksempel kunne oppstå situasjoner der politiske ledere begrenser de militæres handlefrihet på en slik måte at sistnevnte ikke gis muligheten til å levere de ønskede resultater, eller situasjoner der politiske ledere på en utilbørlig måte legger seg opp i operasjonelle eller taktiske disposisjoner. Mens skillet mellom de to sfærene kan være klart og tydelig i startfasen av en konflikt, kan det bli mer diffust når ting begynner å gå på tverke og frustrasjonen melder seg på politisk og/eller militært nivå. Det finnes det mange historiske eksempler på dette fenomenet, kanskje særlig i autoritære stater, og det er sjelden en oppskrift som fører til suksess på slagmarken.

Teoretiske og historiske innsikter som ovenstående kan bidra til å kaste lys over forholdet mellom politiske mål og militære virkemidler i Russlands krig mot Ukraina – og Russlands slående mangel på måloppnåelse etter mer enn ett års krigføring. Her er det nærliggende å ta utgangspunkt i de ambisiøse målene som Russland satte seg ved starten av operasjonen.

Hva ønsket Russland å oppnå? Og hva har landet oppnådd?

En viktig kilde til kunnskap om hva Russland ønsket å oppnå gjennom invasjonen av Ukraina, er TV-talen som Putin holdt om morgenen den 24. februar 2022 (Putin, 2022a). Her ble det snakket om behovet for en «demilitarisering» og «denazifisering» av Ukraina og om behovet for å beskytte Ukrainas russisktalende befolkning, særlig i Donbas, mot det sittende regimet i Kyiv. Ikke minst ble det påpekt at Russland måtte sette en stopper for videre NATO-utvidelse.

Gjennomgangstonen i Putins taler ved denne og senere anledninger har vært at Russland stod i fare for å bli et offer for ukrainsk/vestlig aggresjon, og at landet av denne grunn nærmest var «tvunget» til å gå til krig. Representativ i så måte er formuleringen «vi hadde ikke noe annet valg» (Putin, 2022a), som Putin også gjentok, riktignok med litt andre ord, i talen på Den røde plass ved feiringen av 77-årsdagen for seieren over Hitler-Tyskland den 9. mai samme år (Putin, 2022b). I sistnevnte tale ble operasjonen i Ukraina omtalt som et tvingende nødvendig «forkjepsangrep» mot Russlands fiender.

La oss se nærmere på Russlands uttalte målsettinger og i hvilken grad de er blitt nådd:

Mål nr. 1: «demilitarisere» Ukraina

Et uttalt mål med den russiske invasjonen var å ramme Ukrainas væpnede styrker og svekke deres kapasitet i en slik grad at landet ikke lenger skulle være i stand til å utgjøre en trussel mot Russland. I sin tale ved krigsutbruddet henvendte Putin seg eksplisitt til dem som på dette tidspunktet tjenestegjorde i Ukrainas væpnede styrker. Han oppfordret dem til å «legge ned sine våpen og gå hjem». Det ble lovet fritt leide for alle som fulgte denne oppfordringen, og som tok avstand fra «den nynazistiske juntaen» i Kyiv, som lenge hadde «plyndret Ukraina og ydmyket det ukrainske folk» (Putin, 2022a). Ytterst få – om noen – fulgte Putins oppfordring.

Putin henvendte seg også til «utenforstående som måtte være fristet til å blande seg inn i situasjonen». Det ble i denne forbindelse ikke presisert om

han refererte til en eventuell direkte militær involvering, eller en mer indirekte involvering, eksempelvis i form av våpenleveranser til Ukraina. Uansett: han lovet at land eller aktører som forsøkte å hindre Russlands «spesialoperasjon» i Ukraina, ville bli møtt med en «umiddelbar respons», og la til at slik adferd ville bli møtt med «konsekvenser som dere aldri før i historien har opplevd» (Putin, 2022a). Det siste kan vanskelig tolkes som annet enn en dårlig kamuflert trussel om bruk av masseødeleggelsesvåpen.

Putins bruk av begrepet «demilitarisering» indikerer hva vi kan kalle et nokså *maksimalistisk* krigsmål, altså noe mer enn bare en svekkelse av Ukrainas militære kampkraft. De som planla operasjonen på russisk side, må åpenbart ha sett for seg noe i nærheten av en tilintetgjørelse av Ukrainas væpnede styrker eller i det minste at landets evne og vilje til å føre strid ville kollapse i løpet av dager eller uker. Dette ble formodentlig også betraktet som nøkkelen til å nå de andre krigsmålene (se nedenfor), ikke minst målet om regimeendring i Kyiv. Måten operasjonen ble gjennomført på, med store og koordinerte bakkeangrep fra nord (Belarus), øst (Donbas) og sør (Krym), indikerte også at Russlands mål var å innta den ukrainske hovedstaden og etablere kontroll over store deler av Ukrainas territorium (Pifer, 2022).

Hvordan gikk det så med Russlands forsøk på å «demilitarisere» Ukraina? Det korte svaret på dette spørsmålet er: «heller dårlig». I og med at krigen fortsatt pågår, må det selvsagt tas forbehold om at situasjonen kan endre seg, men det er i dag intet som tyder på at Russland vil klare å «demilitarisere» Ukraina. De ukrainske styrkene har selvsagt mistet både personell og materiell i denne krigen, til dels i betydelig omfang, men Ukrainas evne til å stå imot den russiske aggresjonen har forbløffet en hel verden. De russiske tapene har etter alt å dømme vært betydelig større enn de ukrainske, på personellsiden så vel som på materiellsiden.

I løpet av krigen første ti uker mistet Russland flere soldater i Ukraina enn Sovjetunionen mistet på ti års krigføring i Afghanistan mellom 1979 og 1989 (Carbonaro, 2022). I midten av mai 2022 anslo det britiske forsvarsdepartementet at Russland hadde mistet om lag en tredel av styrkene som opprinnelig var avsatt til operasjonen i Ukraina (Sabin, 2022). Russland har fått ødelagt enorme mengder stridsvogner og pansrede personellkjøretøyer, samt et betydelig antall artilleriskyts, luftvern batterier, fly, helikoptre og annet som det vil koste mye og ta lang tid å erstatte. I tillegg har Russland brukt opp store deler av sitt arsenal av missiler og artillerigranater og gjort seg avhengig av våpenleveranser fra land som Iran og Nord-Korea.

Heller enn å lykkes med å demilitarisere Ukraina har Russland oppnådd en delvis demilitarisering av seg selv. Militære avdelinger over hele Russland, inkludert de landmilitære avdelingene som har sine hjemmebaser på Kolahalvøya, sitter igjen med en sterkt redusert operativ evne. Også Russlands sjø- og luftmilitære kapasitet er blitt svekket, om enn ikke i samme grad som den landmilitære. Særlig forsmedelige var trolig hendelser som ukrainernes senking av krysseren «Moskva» den 14. april 2022 og angrepet mot flybasen i Novofedorivka på Krym den 9. august samme år. Høsten 2022, da ukrainerne iverksatte motoffensiver i fylkene Kharkiv og Kherson, opplevde russerne også ødeleggende anslag mot broen over Kertsj-stredet (8. oktober), samt droneangrep mot marinebasen i Sevastopol (29. oktober) og mot en oljeterminal ved Svartehavsflåtens base i Novorossijsk (17. november).

Mål nr. 2: «denazifisere» Ukraina

Det andre overordnede målet med den russiske invasjonen var å gjennomføre en «denazifisering» av Ukraina (Putin, 2022a). Dette begrepet kan vanskelig tolkes som annet enn en russisk eufemisme for «regimeendring». Russland gikk til krig med en forventning om å kunne innta Kyiv og fremtvinge president Zelenskyjs avgang, angivelig fordi han skulle representere eller sympatisere med krefter på den ytterste høyrefløyen og utgjøre en trussel mot Ukrainas egen befolkning.

Allerede i oktober 2021, da den russiske styrkeoppbyggingen langs grensen mot Ukraina for alvor begynte å øke i omfang, annonserte Kreml at de ikke ønsket noen som helst form for dialog med det sittende regimet i Kyiv. Klarest kom dette til uttrykk i en artikkel skrevet av Det russiske sikkerhetsrådets viseformann, tidligere president og statsminister Dmitrij Medvedev. Artikkelen ble publisert i den russiske dagsavisen *Kommersant* den 11. oktober (Medvedev, 2021). I artikkelen, som hadde tittelen «Hvorfor det er meningsløst å ha kontakt med dagens ukrainske lederskap», hevdet Medvedev at Ukraina under Zelenskyj hadde utviklet seg til å bli en «vasallstat» for Vesten, og at den politiske dialogen mellom Russland og Ukraina først kunne gjenopptas når et nytt og mer «pålitelig» styre var på plass i Kyiv.

Russlands forsøk på å diskreditere og delegitimere Zelenskyj-administrasjonen fortsatte med uforminsket kraft i de påfølgende månedene, og de ble intensivert etter at invasjonen startet. Den 25. februar 2022 omtalte Putin den ukrainske presidenten og hans innerste krets som «en gjeng narkomane og nynazister» (Roth, 2021). Åtte måneder senere ble begrepet «satanister» tatt i bruk, av blant andre Sikkerhetsrådets sekretær, Aleksej Pavlov. Ukraina

hadde gått fra å være en suveren stat til å bli en «hypersekt» og måtte derfor «desataniseres», ifølge Pavlov (van Brugen, 2022).

I et forsøk på å mobilisere folkelig støtte på hjemmebane til krigen i Ukraina forsøkte Putin å sette likhetstegn mellom Ukraina og Hitler-Tyskland. Dette har i beste fall vært middels vellykket. Meningsmålinger gjennomført i Russland våren 2022, viste at oppslutningen om krigen var størst i aldersgruppen over 55 år og lavest i aldersgruppen 18–24 år (Levada Center, 2022). På ukrainsk side er det forsvinnende få som har vært mottakelige for det russiske narrativet om «nazisten» Zelenskyj og den påståtte parallellen mellom regimet i Kyiv og Det tredje riket. I den grad Putin faktisk trodde at den jevne ukrainer ville vende ryggen til Zelenskyj og ta imot de russiske styrkene som «frigjørere», forregnet han seg grovt.

Det som skjedde i Ukraina etter 24. februar 2022, var snarere det motsatte: hatet mot Russland og oppslutningen om Zelenskyj økte dramatisk, i alle lag av befolkningen og i alle deler av landet (Center for Insights in Survey Research, 2022, s. 33). Mens Zelenskyj forut for invasjonen hadde slitt med oppslutningen på hjemmebane (i desember 2021 lå den på rundt 31 prosent), ble han raskt et symbol for den ukrainske motstandskampen. Oppslutningen om ham på landsbasis økte raskt til over 90 prosent (Fitri, 2022). Den jevne ukrainer vil fortsatt ikke ha noen annen president enn den sittende. Aller minst vil Ukraina ha tilbake sin tidligere president, pro-russiske Viktor Janukovytsj, som flyktet til Russland i februar 2014, og som ved enkelte senere anledninger har vært nevnt på russisk side som en mulig erstatter for Zelenskyj.

Det er flere grunner til at Russland i februar–mars 2022 mislyktes i sitt forsøk på å erstatte det sittende regimet i Kyiv med et russiskkontrollert marionettregime. Som Tormod Heier og Tor Bukkvoll allerede har vært inne på, henholdsvis i innledningskapittelet og kapittel 7, feilvurderte Putin stemningen i den ukrainske befolkningen og innen Ukrainas væpnede styrker, som han i februar 2022 hadde oppfordret til å «ta makten i egne hender» (Putin, 2022a). De russiske styrkene møtte langt større motstand enn forventet i krigens første uker og klarte ikke å innta den ukrainske hovedstaden. Dersom så hadde skjedd, og dersom Zelenskyj hadde blitt drept, tatt til fange eller flyktet fra Kyiv, kunne Russland kanskje hatt bedre forutsetninger for å lykkes med å påtvinge ukrainerne et politisk regime som var mer i tråd med Kremles preferanser. Hvorvidt et slikt regime ville kunnet overleve på sikt, gitt stemningen i Ukrainas befolkning etter invasjonen, er imidlertid høyst usikkert.

Mål nr. 3: beskytte etniske russere i Ukraina

Putin har gjentatte ganger forsøkt å legitimere sin invasjon av Ukraina ved å vise til en angivelig trussel mot landets etnisk russiske og/eller russisktalende befolkning, hvorav en betydelig del er bosatt i øst og sør. Det har vært påstått fra russisk side at Ukrainas russiske befolkning har vært utsatt for et «folkemord», uten at dette på noen som helst måte er blitt dokumentert.

Dette var også et sentralt tema i Putins TV-tale ved starten av invasjonen. I talen hevdet Putin at Russland forgjeves hadde forsøkt, «i åtte endeløse år», å løse konflikten i Donbas «med fredelige politiske midler», og at Russland nå så seg nødt til å sette en stopper for «overgrepene» og «folkemordet» mot den derværende russiske befolkningen. Han påstod videre at ukrainerne hadde til hensikt å «bringe krigen til Krym, akkurat som [de hadde gjort] i Donbas, og ta livet av uskyldige mennesker», akkurat som «ukrainske nasjonalister og Hitlers medløpere gjorde under Den store fedrelandskrigen». Ukrainerne hadde ifølge Putin aldri forsonet seg med at befolkningen på Krym «frivillig hadde valgt å la seg gjenforene med Russland» i 2014 (Putin, 2022a).

Slike påstander mangler enhver rot i virkeligheten. Selvsagt har ukrainerne siden 2014 villet ha tilbake både Krym og de russiskkontrollerte delene av Donbas, som urettmessig ble frarøvet dem ved bruk av militære maktmidler. Men før invasjonen i 2022 var det intet som tydet på at Zelenskyj planla å bruke militærmakt for å gjenerobre de okkuperte områdene i øst og sør. Tvert imot hadde landets politiske ledelse etter beste evne forsøkt å vinne frem gjennom forhandlinger, internasjonalt diplomati og internasjonale rettsprosesser (Socor, 2021).

Hvorvidt russere eller russisktalende bosatt i fylkene Luhansk, Donetsk, Zaporizjzja, Kherson eller andre deler av Ukraina opplever at deres sikkerhets-situasjon har bedret seg siden 24. februar 2022, er heller tvilsomt. Realiteten er at en stor del av sivilbefolkningen i disse og andre deler av Ukraina – uavhengig av etnisk bakgrunn – har blitt drept, drevet på flukt eller tvangsdeportert til Russland. Storbyer som Kharkiv i nordøst og Mariupol i sørøst, der de etniske russerne før krigen utgjorde henholdsvis 33 og 44 prosent av innbyggertallet, er blant dem som er blitt hardest rammet. Sett i lys av sivilbefolkningens massive lidelser i de nåværende og tidligere russisk-okkuperte områdene, gir det liten mening å snakke om Russlands invasjon som en slags *Responsibility to Protect* (R2P)-operasjon.

Mål nr. 4: hindre videre NATO-utvidelse

Sist, men ikke minst, har det vært et uttalt mål for Russland å hindre tidligere sovjetrepublikker som Ukraina og Georgia i å bli medlemmer av NATO. Som Janne Haaland Matlary skriver om i kapittel 14, ble det allerede på NATOs toppmøte i Bucuresti i april 2008 gitt et løfte om NATO-medlemskap for de to landene (NATO, 2008). Temaet hadde slik sett lenge vært en kilde til bekymring og irritasjon på russisk side, til tross for at NATO ikke hadde antydnet noe tidspunkt for et eventuelt medlemskap. Det var heller ikke blitt vedtatt noe konkret veikart for prosessen i form av en såkalt *Membership Action Plan*.

Så sent som i februar 2022 var både Ukraina og Georgia innforstått med at medlemskap i NATO var noe som fortsatt lå et godt stykke frem i tid. Det var ikke et spørsmål som stod på den dagsaktuelle politiske agendaen verken i Kyiv, Tbilisi eller Brussel. Til tross for dette er det mye som tydet på at Russland i begynnelsen av 2022 ønsket å tvinge Ukraina til å skrinlegge sine planer om NATO-medlemskap, i praksis ved å okkupere landet og gjennomføre et regimeskifte. Det var åpenbart også en forventning om at «spesialoperasjonen» i Ukraina skulle sette en støkk i andre land som måtte være interessert i, eller ha ambisjoner om, å bli medlem av den transatlantiske alliansen.

I sin TV-tale den 24. februar refererte Putin innledningsvis til «de fundamentale truslene som uansvarlige vestlige politikere [hadde] skapt for Russland», spesifikt gjennom NATOs utvidelse østover og ved å «flytte [NATOs] militære infrastruktur stadig nærmere Russlands grenser». Senere i talen understreket han at «enhver videre ekspansjon av NATOs infrastruktur og de pågående forsøkene [fra NATOs side] på å få et militært fotfeste i Ukraina er uakseptable for oss» (Putin, 2022a).

I hvilken grad har Russland lyktes med å få ukrainerne til å skrinlegge sin ambisjon om medlemskap i NATO? Som påpekt ovenfor, var det ikke slik at Ukraina forutfor krigsutbruddet lå an til å bli NATO-medlem i nær fremtid. Slik sett hadde det kanskje heller ikke være noe stort «offer» for Ukraina å legge medlemskapsambisjonen på is, særlig siden det etter hvert viste seg at landet var i stand til å forsvare seg selv, riktignok med vestlig våpenhjelp. I den tidlige fasen av krigen, da ukrainerne stod i fare for å miste kontrollen over Kyiv, var det en viss vilje på ukrainsk side til å forhandle med russerne om dette spørsmålet.

For eksempel ga Zelenskyj i mars 2022 uttrykk for at han i det minste var rede til å diskutere en ukrainsk «nøytralitetserklæring», i så fall kombinert med (vestlige) sikkerhetsgarantier, som del av en mulig fredsløsning med Russland. Han fremholdt at en slik avtale i så fall ville måtte fremlegges for ukrainerne

i en folkeavstemming (BBC, 2022). Disse planene ble imidlertid raskt skrinlagt, blant annet som resultat av de grusomme krigsforbrytelsene som ble avdekket etter russernes tilbaketrekking fra byer som Irpin, Hostomel og Butsjja.

Putins «annektering» av fire ukrainske fylker i slutten av september samme år, etter gjennomføring av «kvasi-folkeavstemminger» i de russiskkontrollerte delene av nevnte fylker, bidro også til å lukke mulighetsrommet for videre forhandlinger med Kyiv. Samme dag som den russiske «annekteringen» ble annonsert (30. september), leverte Ukraina en formell søknad om medlemskap i NATO, drøyt åtte måneder etter at landet hadde søkt om EU-medlemskap (28. februar). Veien frem til ukrainsk medlemskap i NATO og/eller EU er fortsatt lang, men nå er prosessene iallfall igangsatt, og de har stor folkelig støtte i Ukraina.

Hva ønsket Ukraina å oppnå? Og hva har landet oppnådd?

Invasjonen av Ukraina må i Russlands tilfelle sies å ha vært en «war of choice», altså noe som Russland selv valgte. For Ukraina, derimot, har krigen hele tiden vært en «war of necessity» og en eksistensiell kamp for nasjonens overlevelse som selvstendig og uavhengig stat. Sagt på en annen måte: Det står mer på spill for Ukraina enn for Russland, jf. von Clausewitz' teori om «formålets verdi». Russland kan tape krigen og fortsatt overleve som selvstendig stat ettersom ukrainerne aldri ville finne på å gå mot Moskva eller prøve å okkupere Russland. Hvorvidt Putins *regime* vil kunne overleve et eventuelt krigsnederlag, er langt mer usikkert. Slik sett står det mer på spill for Putin personlig enn for Russland som stat.

Ukrainas krigsmål har – som Russlands – blitt justert underveis i prosessen, i takt med dynamikken på slagmarken. Mens Russland har måttet nedjustere sitt ambisjonsnivå, finnes det mange indikasjoner på at Ukrainas krigsmål er blitt mer ambisiøse i tiden som er gått siden krigen startet. Det skal vi se nærmere på i resten av dette kapittelet. Analysen nedenfor er å betrakte som et destillat av de mange talene som president Zelenskyj har holdt for det ukrainske folk og Ukrainas utenlandske støttespillere i tiden etter invasjonen.¹

Mål nr. 1: forsvare Kyiv og beskytte den ukrainske sentralmakten

I krigens første dager og uker handlet det meste om å forsvare Kyiv, beskytte den ukrainske sentralmakten og sikre Ukrainas politiske handlefrihet. Det var

---

1 I løpet av 2022 holdt Zelenskyj mer enn 500 slike taler. Disse er tilgjengelig i engelsk oversettelse på presidentens hjemmeside, <https://www.president.gov.ua/en/news/speeches>

på ingen måte gitt at ukrainerne skulle lykkes med å hindre de russiske styrkene i å innta den ukrainske hovedstaden. Ukrainas militære infrastruktur ble i åpningsfasen av krigen utsatt for et massivt bombardement. Russiske bakkestyrker rykket frem mot Kyiv langs to akser fra Belarus. Dette skjedde samtidig med at russiske styrker rykket frem fra nordøst (fra Belgorod mot Kharkiv og Sumy), fra øst (vestover fra de russisk-/separatistkontrollerte delene av Luhansk og Donetsk) og fra sør (fra Krym mot Kherson) (Fiorenza et al., 2022).

Den ukrainske generalstaben, som ikke hadde ubegrenset med styrker til rådighet, valgte i denne fasen av krigen å prioritere forsvaret av Kyiv og fronten i nord. Zelenskyjs forsvarssjef, general Valerij Zaluzjnyj, la ikke skjul på dette i et intervju han ga til Time Magazine i mai 2022, seks måneder etter starten av invasjonen: «We could not allow Kyiv to fall [...] And, on all the other vectors, we had to spill their blood, even if in some places it would require losing territory» (Shuster & Bergengruen, 2022).

I løpet av få dager nådde russiske styrker frem til forstedene nord og nordvest for Kyiv. Det dreide seg i hovedsak om mobile og lett utstyrte enheter fra *Spetsnaz* og Luftlandestyrkene (Bowen, 2022). Disse forsøkte også å få kontroll over Antonov-flyplassen i Hostomel, 26 kilometer nordvest for Kyiv, slik at de kunne fly inn forsterkninger og omringe den ukrainske hovedstaden. Dette lyktes de imidlertid ikke med. Ukrainske styrker klarte å slå tilbake angrepet og påførte de russiske enhetene store tap (Marson, 2022).

De tyngre russiske styrkene som befant seg lengre nord, ble også angrepet med stor grad av effektivitet av ukrainske styrker, ikke minst med panservernvåpen. Russerne klarte, til manges overraskelse, ikke å nøytralisere ukrainernes luftvern eller etablere luftoverlegenhet i nord. Deres landverts forsyningslinjer var på dette tidspunktet i ferd med å bryte sammen.

I sin kommunikasjon med landets befolkning, som i den tidlige fasen av krigen ofte skjedde via korte mobilvideoer formidlet på Internett, gjorde president Zelenskyj og hans innerste krets det klart at de ikke ville forlate den ukrainske hovedstaden, og at Ukrainas væpnede styrker ville forsvare denne og andre deler av landet med alle tilgjengelig midler (Zelenskyj, 2022). Dette var trolig svært viktig for kammoralen innen de væpnede styrkene og motstandsviljen i den ukrainske befolkningen som helhet.

Ledelsesmodellen på ukrainsk side lot til å fungere godt, og bedre enn den russiske. President Zelenskyj konsentrerte seg om det politiske, herunder kommunikasjonen innad og utad, mens forsvarssjef Zaluzjnyj fikk frie tøyler til å lede den militære operasjonen. På samme måte var general Zaluzjnyjs ledelse

av den militære operasjonen kjennetegnet av fleksibilitet og vilje til å delegere myndighet til militære sjefer på lavere nivå (Shuster & Bergengruen, 2022). Dette viste seg svært effektivt.

De russiske styrkene som forsøkte å rykke frem til Kyiv nordfra, ble påført massive tap og måtte etter hvert gi opp fremstøtet mot den ukrainske hovedstaden. Dette skjedde i slutten av mars og begynnelsen av april 2022. Innen midten av april hadde Russland lagt om strategien og trukket sine styrker ut av Nord-Ukraina. Krigen gikk på dette tidspunktet over i en ny fase der Russlands geografiske fokus i første rekke var rettet mot regionene i øst og sør. Kyiv var fortsatt på ukrainske hender, og Ukrainas president, regjering og parlament var fortsatt i funksjon.

Mål nr. 2: sikre politisk, økonomisk og militær støtte fra omverdenen

Et annet uttalt mål for Ukrainas makthavere var å sikre politisk og økonomisk støtte – og ikke minst våpenhjelp – fra omverdenen. Det siste var i stor grad en forutsetning for at landet skulle lykkes med sin forsvarskamp. Fra krigen sine første dager har president Zelenskyj brukt mye tid på å snakke med, og til, utenlandske statsleder og parlamenter. Mange av møtene har skjedd via digitale plattformer.

På vestlig side, til dels også i andre deler av verden, har det ved en rekke anledninger blitt uttrykt sympati, solidaritet og støtte til Ukraina. Verdenssamfunnet har, med svært få unntak, stått massivt på Ukrainas side i konflikten. Bare 5 av FNs 193 medlemsland (Russland, Belarus, Nord-Korea, Syria og Eritrea) stemte imot en resolusjon om fordømmelse av invasjonen da saken ble behandlet i FNs generalforsamling 2. mars 2022 (Borger, 2022).

Den brutale måten som krigen har vært ført på fra russisk side, har også bidratt til at et femtital (hovedsakelig) vestlige land, deriblant Norge, har sendt våpen til Ukraina for å hjelpe dem i sin forsvarskrig (Buchholz, 2022). Dette har bidratt til å opprettholde og styrke landets militære kampkraft. På papiret er Russland den militært overlegne part, med et forsvarsbudsjett som er mer enn ti ganger så stort som Ukrainas. Uten vestlig våpenhjelp til Ukraina kunne krigen åpenbart fått et annet forløp enn den så langt har fått.

Både før og etter krigsutbruddet har USA vært den i særklasse største utenlandske donoren av våpen og militært materiell til Ukraina. Storbritannia har vært en annen viktig bidragsyter, i tillegg til naboland som tradisjonelt har hatt et nært forhold til Ukraina, herunder Polen og de baltiske land. Men både antallet bidragsytere og omfanget av den utenlandske våpenhjelpen har økt

betydelig fra 24. februar 2022 og frem til i dag. Dette diskuteres i større detalj av Janne Haaland Matlary i kapittel 14.

Det generelle bildet er at nye og mer «potente» kategorier av våpen er blitt levert utover i krigen, basert på ukrainernes behov. I den tidlige fasen av krigen var det særlig behov for lette panservernvåpen og luftvernssystemer, samt stridsvogner og artilleri. Etter hvert har ukrainerne hatt behov for – og mottatt – våpensystemer med lengre rekkevidde, deriblant det amerikanskproduserte rakettartillerisystemet «HIMARS», som har en rekkevidde på opp mot 80 km, og som ukrainerne begynte å motta sommeren 2022 (Shuster & Bergengruen, 2022). Siden oktober 2022, da russerne begynte å ta i bruk iranskproduserte selvmordsdroner mot ukrainske energiinstallasjoner og annen sivil infrastruktur, har ukrainerne hatt et spesielt behov for effektive motmidler mot disse, noe de også i økende grad har fått.

Omfanget av den utenlandske våpenhjelpen kunne etter Ukrainas syn vært enda større, og kanskje kommet enda tidligere, men våpenhjelpen som allerede er mottatt, har utvilsomt vært viktig for ukrainernes evne til å forsvare seg mot den russiske aggresjonen og iverksette motoffensiver mot de russiske styrkene som fortsatt befinner seg øst og sør i landet.

Mål nr. 3: stanse og reversere Russlands fremrykking i andre deler av landet

Mens Ukrainas primære mål i krigens første fase var å sikre nasjonens overlevelse, har fokuset i ettertid gradvis skiftet mot militær gjenerobring av de russiskkontrollerte delene av Ukraina. Motoffensiven som ble gjennomført i nordøst i september 2022, der ukrainske styrker på mindre enn en uke tok tilbake så godt som hele Kharkiv fylke, bidro til å gi ukrainerne økt tro på egen kampkraft og muligheten for en full frigjøring av landet. Det samme kan sies om den ukrainske motoffensiven i sør høsten 2022, som førte til at de russiske styrkene ble tvunget til å trekke seg ut av byen Kherson og over til østsiden av elva Dnipro.

Ukrainerne ønsker ikke bare å vende tilbake til situasjonen slik den var før 24. februar 2022, da Russland kontrollerte sju prosent av landets landteritorium (Krym og deler av Donbas). De ønsker nå å kaste de russiske styrkene helt ut av Øst- og Sør-Ukraina og – formodentlig som neste trinn – ta tilbake Krym-halvøya, som ble frarøvet dem i februar–mars 2014. Så sent som i august 2022 uttalte Zelensky at «krigen startet med Krym, og den må ende med Kryms frigjøring» (Gillett, 2022). Slik sett kan det hevdes å ha skjedd et «mission creep» på ukrainsk side i tiden som har gått siden krigsutbruddet.

Illustrerende i så måte er denne uttalelsen som Ukrainas utenriksminister, Dmytro Kuleba, ga i mai 2022: «In the first months of the war the victory for us looked like the withdrawal of Russian forces to the positions they occupied before February 24 and payment for inflicted damage. Now if we are strong enough on the military front and we win the battle for the Donbas [...] the victory for us in this war will be the liberation of the rest of our territories» (Wasielowski, 2022).

Noen vil hevde at målet om en full frigjøring av Ukraina, inkludert Krym, er urealistisk, iallfall på kort sikt. Samtidig er det ingen tvil om at Ukraina har Folkeretten på sin side. Ønsket om å gjenvinne kontrollen over sitt landteritorium, samt sjøterritoriet og den økonomiske sonen nord i Svartehavet, er både forståelig og legitimt. Ukrainerne er også innforstått med at det er langt frem til punktet der dette målet er nådd.

Det å slå seg til ro med en eventuell fremforhandlet kompromissløsning som innebærer at Russland beholder kontrollen over deler av Ukrainas tidligere internasjonalt anerkjente territorium, vil være svært vanskelig å godta for landets president, regjering og befolkning, særlig etter alt Ukraina har gjennomgått siden den russiske invasjonen i 2022. Et slikt utfall vil også lett kunne lede til nye konflikter, slik de såkalte Minsk-avtalene fra september 2014 og februar 2015 gjorde (Åtland, 2020).

Fremfor alt vet ukrainerne at en slik løsning kan bli brukt av Russland til å stikke kjepper i hjulene for Ukrainas vestlige integrasjonsprosjekt og landets planer om medlemskap i NATO og EU, som i skrivende stund (oktober 2022) støttes av henholdsvis 83 og 86 prosent av befolkningen (Rating Group, 2022).

Konklusjon

Selv om det fortsatt er for tidlig å fastslå hvor, når og hvordan Russlands invasjon av Ukraina ender, er det hevet over tvil at lite har gått som planlagt for angriperen. Russland har ikke lyktes med å nå noen av sine opprinnelige mål med operasjonen, som var å undertvinge seg Ukraina ved bruk av militære maktmidler, avsette president Zelenskyj, innsette et russiskkontrollert marionettregime og sette en endelig stopper for Ukrainas vestorientering i utenrikspolitikken.

Alt tyder på at Ukraina, med vestlig støtte, har lyktes med sin forsvarskrig og vil overleve som selvstendig stat. Samtidig har krigen, og den hensynsløse måten den er blitt ført på fra russisk side, fått den jevne ukrainer til å vende ryggen til Russland og slå ring om landets president, regjering og væpnede styrker. Ukrainas nasjonale identitet er blitt styrket på måter som man ikke

har opplevd maken til i de mer enn 31 årene som har gått siden landet fikk sin selvstendighet.

Årsakene til at krigen har forløpt som den har, er sammensatte. Motivasjonen for å sloss har åpenbart vært høyere på ukrainsk side enn på russisk side, ikke minst blant soldatene på bakken. For den jevne ukrainer har dette vært en eksistensiell krig der det står om landets overlevelse som selvstendig og uavhengig stat. «Formålets verdi» har med andre ord vært større for Ukraina enn for Russland.

Som Tor Bukkvoll påpekte i foregående kapittel, er det også mye som tyder på at Russlands politiske og militære ledelse forut for krigsutbruddet, til dels også i de påfølgende ukene og månedene, var preget av en form for «krigsoptimisme». Sentralt plasserte beslutningstakere på russisk side, inkludert Putin selv, må åpenbart ha overvurdert hvor lett og hvor raskt Russland ville klare å nå sine militære og politiske mål. Like åpenbart er det at de må ha undervurdert Ukrainas evne og vilje til å yte militær motstand og Vestens evne og vilje til å komme Ukraina til unnsetning. Mange av våpensystemene som Ukraina har mottatt fra vestlige land i løpet av det siste året, herunder raketartilleri, panservernvåpen, luftvernmissiler og droner, har vært brukt med stort hell mot de russiske styrkene.

Interessant i denne forbindelse er det å konstatere at presidentene Putin og Zelenskyj har hatt en grunnleggende ulik forståelse av sin egen rolle og forholdet mellom den politiske og den militære sfære. Mens Zelenskyj hele tiden har konsentrert seg om det politiske, herunder forholdet til landets egen befolkning og Ukrainas forhold til omverdenen, har Putin i langt større grad lagt seg opp i sitt lands militære disposisjoner. Zelenskyj, som selv ikke har noen bakgrunn fra det militære eller sikkerhetstjenestene, har fra første dag hatt full tillit til sin forsvarssjef. Han har ikke på noe tidspunkt lagt seg opp i de væpnede styrkenes operasjonelle eller taktiske disposisjoner. Putin på sin side har, med vekslende hell, forsøkt å detaljstyre de militære, angivelig «på nivå med en oberst eller brigader» (Sabbagh, 2022).

Ukrainerne har brukt sine militære kapasiteter, inkludert våpensystemene som de har mottatt fra omverdenen, på en smart måte. De har klart å forsinke, stanse og – i økende grad – reversere den russiske fremrykkingen. Parallelt med dette, og formodentlig som resultat av dynamikken på slagmarken, er partenes krigsmål blitt justert og til dels omdefinert. Russlands krigsmål er i dag mindre ambisiøse enn de var ved krigsutbruddet (jf. oppgivelsen av fremstøtet mot Kyiv og tilbaketrekkingen fra Nord-Ukraina),

mens Ukrainas krigsmål er blitt mer ambisiøse (jf. det fornyede fokuset på Krym fra høsten 2022 og den økende uviljen mot å akseptere en form for «nøytralitet» som del av en fredsløsning). Russlands krigsforbrytelser, og ikke minst annekasjonserklæringen som ble utstedt 30. september 2022, har bidratt til å redusere mulighetsrommet for forhandlinger mellom Moskva og Kyiv om en fredsløsning.

Krigens militære, økonomiske og politiske omkostninger for Russland er allerede svært store, og de vil kunne bli enda større i tiden som kommer. De restriktive tiltakene som er blitt implementert i kjølvannet av krigen, har langt på vei gjort Russland til en pariastat. Krigen har bidratt til å redusere Russlands makt og innflytelse på den internasjonale arena, og særlig i det postsovjetske området. Krigen har også utløst en økt alliert tilstedeværelse i Øst-Europa og søknader om NATO-medlemskap fra Sverige og Finland. Ukraina på sin side står mer samlet enn noen gang. Landet har vendt ryggen til Russland og søkt om medlemskap i EU og NATO. På disse og andre områder har Putin – formodentlig utilsiktet – satt i sving en serie av hendelser og prosesser som vanskelig kan sies å være i Russlands langsiktige interesse. Mange vil mene, med god grunn, at Putin har skutt seg selv i foten ved å invadere Ukraina.

Litteraturliste

- BBC. (2022, 28. mars). Zelensky says Ukraine prepared to discuss neutrality in peace talks. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60901024>
- Borger, J. (2022, 2. mars). UN votes to condemn Russia's invasion of Ukraine and calls for withdrawal. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/02/united-nations-russia-ukraine-vote>
- Bowen, A. (2022, 14. september). *Russia's war in ukraine: Military and intelligence aspects* (R47068). Congressional Research Service. <https://s3.documentcloud.org/documents/22419399/r47068.pdf>
- Buchholz, K. (2022, 8. september). *Where military aid to Ukraine comes from*. Statista. <https://www.statista.com/chart/27278/military-aid-to-ukraine-by-country/>
- Carbonaro, G. (2022, 23. mai). Russia's death toll in Ukraine already the same as 10 years in Afghanistan. *Newsweek*. <https://www.newsweek.com/russia-death-toll-ukraine-already-same-10-years-afghanistan-1708991>
- Center for Insights in Survey Research. (2022, 6. mai). *Public opinion survey of residents of Ukraine, March 30–April 2, 2022*. <https://www.iri.org/resources/public-opinion-survey-of-residents-of-ukraine/>

- Cohen, E.A. (2002). *Supreme command: Soldiers, statesmen, and leadership in wartime*. The Free Press.
- Fiorenza, N., Williams, H. & Bullock, T. (2022, 24. februar). *Ukraine conflict: Russia launches multipronged attack on Ukraine*. Janes. <https://www.janes.com/defence-news/news-detail/russia-launches-multipronged-attack-on-ukraine>
- Fitri, A. (2022, 1. mars). How president Zelensky's approval ratings have surged. *The New Statesman*. <https://www.newstatesman.com/chart-of-the-day/2022/03/how-president-zelenskys-approval-ratings-have-surged>
- Freedman, L. (2010, mai–juni). On war and choice. *The National Interest*, (107), 9–16.
- Gartner, S.S. & Segura, G.M. (2021). *Costly calculations: A theory of war, casualties, and politics*. Cambridge University Press.
- Gillett, F. (2022, 10. august). *Ukraine war must end with liberation of Crimea – Zelensky*. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-europe-62487303>
- Haass, R.N. (2010). *War of necessity, war of choice: A memoir of two Iraq wars*. Simon & Schuster.
- Huntington, S.P. (1959). *The soldier and the state: The theory and politics of civil–military relations*. Harvard University Press.
- Levada Center. (2022, 11. april). *The conflict with Ukraine* [Pressemelding]. <https://www.levada.ru/en/2022/04/11/the-conflict-with-ukraine/>
- Marson, J. (2022, 3. mars). Putin thought Ukraine would fall quickly. An airport battle proved him wrong. *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/articles/putin-thought-ukraine-would-fall-quickly-an-airport-battle-proved-him-wrong-11646343121>
- Medvedev, D. (2021, 11. oktober). Potsjemu bessmyslenny kontakty s nynesnim ukrainskim rukovodstvom [Hvorfor det er meningsløst å ha kontakt med dagens ukrainske lederskap]. *Kommersant*. <https://www.kommersant.ru/doc/5028300>
- NATO. (2008, 3. april). Bucharest Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on 3 April 2008 [Pressemelding]. https://www.nato.int/cps/en/nato-live/official_texts_8443.htm
- Pifer, S. (2022, 15. september). *Putin's disaster in ukraine*. CISAC. <https://cisac.fsi.stanford.edu/news/putins-disaster-ukraine>
- Putin, V. (2022a, 24. februar). *Address by the president of the Russian Federation*. Presidential Executive Office. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843>
- Putin, V. (2022b, 9. mai). *Victory parade on Red Square – Address by the president of Russia*. Presidential Executive Office. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68366>
- Rating Group. (2022, 3. oktober). *Foreign policy orientations of the Ukrainians in dynamics (October 1–2, 2022)*. https://ratinggroup.ua/en/research/ukraine/dinam_ka_zovn_shno-pol_tichnih_nastro_v_naselennya_1-2_zhovtnya_2022.html

- Roth, A. (2021, 25. februar). 'It's not rational': Putin's bizarre speech wrecks his once pragmatic image. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/25/its-not-rational-putins-bizarre-speech-wrecks-his-once-pragmatic-image>
- Sabbagh, D. (2022, 16. mai). Putin involved in war 'at level of colonel or brigadier', say western sources. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2022/may/16/putin-involved-russia-ukraine-war-western-sources>
- Sabin, L. (2022, 15. mai). Putin likely to have lost a third of his invasion force, says MoD. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/uk/russia-mod-liz-truss-ukraine-nato-b2079446.html>
- Shuster, S. & Bergengruen, V. (2022, 26. september). Inside the Ukrainian counter-strike that turned the tide of the war. *Time*. <https://time.com/6216213/ukraine-military-valeriy-zaluzhny/>
- Socor, V. (2021, 15. februar). Crimea platform: Ukraine's initiative to raise the costs of Russia's occupation. *Eurasia Daily Monitor*, 18(25). <https://jamestown.org/program/crimea-platform-ukraines-initiative-to-raise-the-costs-of-russias-occupation/>
- Stoker, D. (2019). *Why America loses wars*. Cambridge University Press.
- van Brugen, I. (2022, 26. oktober). Putin appointed 'chief exorcist' as Kremlin whips up satanic panic. *Newsweek*. <https://www.newsweek.com/putin-chief-exorcist-kremlin-desatanization-ukraine-security-council-1754912>
- von Clausewitz, C. (1976). *On war* (M. Howard & P. Paret, overs.; red.). Princeton University Press. (Oprinnelig utgitt 1832)
- Wasielewski, P. (2022, 9. juni). *The evolving political-military aims in the war in Ukraine after 100 days*. Foreign Policy Research Institute. <https://www.fpri.org/article/2022/06/the-evolving-political-military-aims-in-the-war-in-ukraine-after-100-days/>
- Zelenskyj, V. (2022, 25. februar). *Address by the president to Ukrainians at the end of the first day of Russia's attacks*. The Presidential Office of Ukraine. <https://www.president.gov.ua/en/news/zvernennya-prezidenta-do-ukrayinciv-naprikincipershogo-dnya-73149>
- Åtland, K. (2020). Destined for deadlock? Russia, Ukraine, and the unfulfilled Minsk agreements. *Post-Soviet Affairs*, 36(2), 122–139.